

Bölüm 12

Rasyonel Beklentiler Teorisinin Politika Yansımaları ve Enflasyonla Mücadele

Geçen haftaki derste rasyonel beklentiler kavramını açıklamış ve bu kavramla birlikte ortaya çıkan Yeni Klasik ve Yeni Keynesci makroekonomik modellerin temel özelliklerinden bahsetmiştik. Yeni Klasik makroekonomik modele göre sadece beklenmeyen politikalar toplam hasılayı etkilerken, Yeni Keynesci makroekonomik modelde hem beklenen hem de beklenmeyen politikaların ekonomiyi etkileme gücünden söz edilmektedir. Bu bölümde, Yeni Klasik ve Yeni Keynesci modelde para politikalarının ekonomi üzerindeki etkilerini ve enflasyonla mücadelede önemini açıklayacağız.

12.1 Yeni Klasik Modelde Genişletici Para Politikasının Etkinliği

1- Beklenen Genişletici Para Politikasının Etkileri

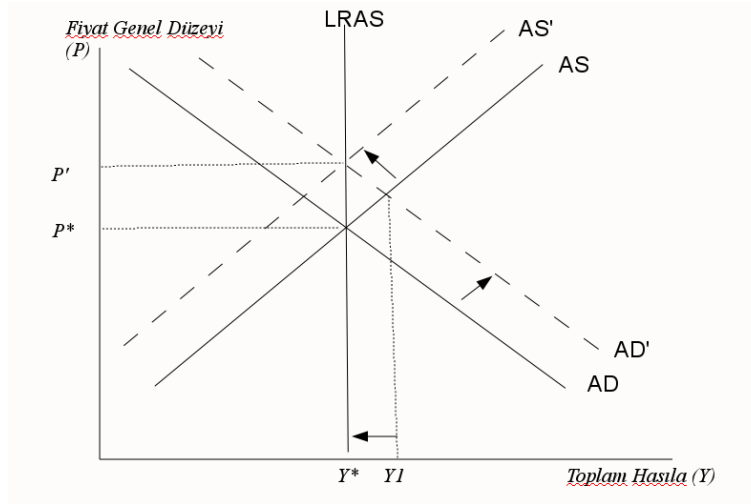
Yeni Klasik modelde tüm fiyat ve ücretler esnek olduğu için fiyat genel düzeyindeki bir artış sonucunda ücretler de anında ve eşit olarak artar çünkü rasyonel olan işçiler

fiyat genel düzeyindeki artıştan sonra reel gelirlerinin düşmemesi için ücretlerinin de aynı oranda artırılmasını isterler. Örneğin, fiyat genel düzeyinin %10 artmasını bekleyen işçiler ücretlerine %10 zam isteyeceklerdir. Bu durumda fiyat genel düzeyindeki bir artış toplam arz eğrisini sola kaydıracaktır.

Ekonomi kısa ve uzun dönem dengede iken Merkez bankasının genişletici bir para politikası izlediğini, yani para arzını artırdığını varsayalım. Şekil 12.1’de görüldüğü gibi toplam talep artar ve toplam talep eğrisi (AD) sağa kayar. Fiyat genel düzeyi ve toplam hasıla yükselir. Ancak, toplam hasıladaki bu artış devamlı değildir. Fiyat genel düzeyindeki artış tam olarak ücretlere yansır ve toplam arz eğrisi sola kayar. Fiyat genel düzeyi tekrar artar ve toplam hasıla eski düzeyine geri döner.

genişletici para politikası \rightarrow toplam talep \uparrow \rightarrow AD sağa kayar \rightarrow fiyat genel düzeyi \uparrow \rightarrow ücretler \uparrow \rightarrow toplam arz \downarrow \rightarrow toplam hasıla doğal düzeyine döner.

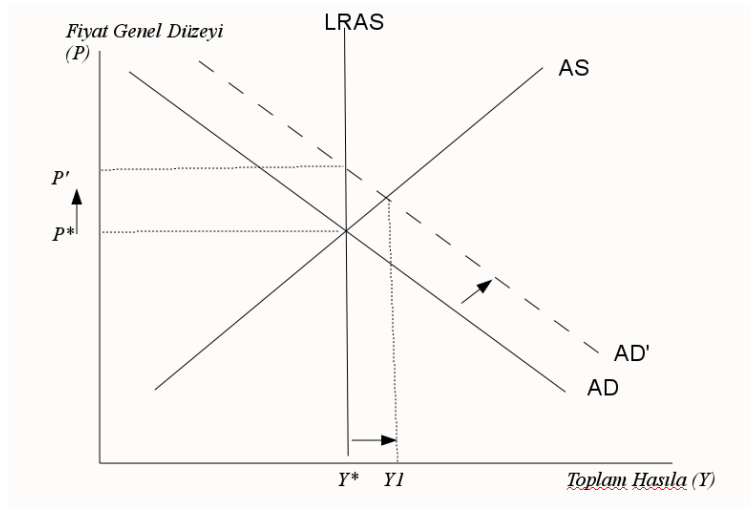
Sonuç: Yeni Klasiklere göre para arzındaki beklenen artışın toplam hasıla ve işsizlik üzerinde etkisi yoktur. Para arzındaki artış sadece fiyatların artmasına sebep olur, reel denge karşısında yansız kalır. Dolayısıyla para politikası etkin değildir. Beklenen para politikalarının toplam hasıla ve işsizlik üzerinde etkisinin olmaması **Politika Etkinsizliği Önermesi** olarak adlandırılır.

Şekil 12.1: Yeni Klasik Modelde Beklenen Para Politikasının Etkisi

2- Beklenmeyen Genişletici Para Politikasının Etkileri

Merkez bankası sürpriz bir şekilde genişletici para politikası izlemeye karar verirse bunun etkileri ne olur? Beklenmeyen para politikası, toplam talebi artırır ve toplam talep eğrisi sağa kayar. Fiyat genel düzeyi ve toplam hasıla artar. İktisadi birimler toplam talepteki bu artışı önceden beklemedikleri için ücretlerini değiştirmezler ve toplam arzda bir değişme gerçekleşmez. Toplam arz eğrisi AS'de kalır. Yeni denge noktasında toplam hasıla doğal düzeyin üzerine çıkar. Şekil 12.2'de beklenmeyen para politikasının etkisi görülmektedir.

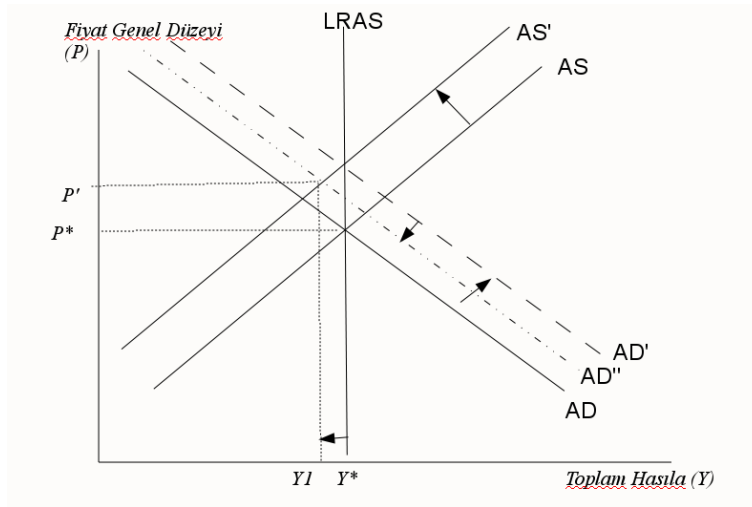
Şekil 12.2: Yeni Klasik Modelde Beklenmeyen Para Politikasının Etkisi

genişletici para politikası → toplam talep ↑ → AD sağa kayar → fiyat genel düzeyi ↑, toplam hasıla ↑

Sonuç: Yeni Klasik modelde sadece beklenmeyen politikalar toplam hasılayı etkiler. Ancak politika yapıcılar beklenmeyen politikalarla iktisadi birimleri şaşırtmak istedikleri zaman iktisadi birimlerin beklentileri aynen devam etmeyecektir. Rasyonel beklentilerin gereği olarak, beklentilerini gözden geçireceklerdir. Bu durumda, merkez bankalarının mümkün olduğunca az sürpriz politika gerçekleştirmesi gerekir.

3- Genişletici Para Politikası Toplam Hasılayı Düşürebilir mi?

İktisadi birimlerin beklentisinden daha az genişletici para politikası izlendiği takdirde, ya da iktisadi karar birimleri tahmin hatası yaparsa genişletici politikalar toplam hasılayı azaltabilir. Bu politikanın toplam hasıla üzerinde negatif etkisi olabilir. Diyelim ki, iktisadi birimler merkez bankasının para arzını %20 oranında artırmasını, dolayısıyla fiyat genel düzeyinin %20 artmasını bekliyor. Böylece ücretlerinde %20 oranında artış talep ederler, bu talepleri gerçekleşir ve toplam arz eğrisi sola kayar. Toplam arzdaki kayma toplam talepte olacağı düşünülen değişiklik kadar gerçekleşir. Bu değişiklik şekil 12.3'de AS' eğrisiyle gösterilmiştir. Merkez bankası, para arzını %20 değil de %10 oranında artırmaya karar verirse ne olur? Toplam talep beklenenden az artacağı için toplam talep eğrisi AD' yerine AD'' ye kayar. Yeni toplam talep eğrisiyle (AD''), toplam arz eğrisinin (AS') kesiştiği noktada toplam hasıla düşer.

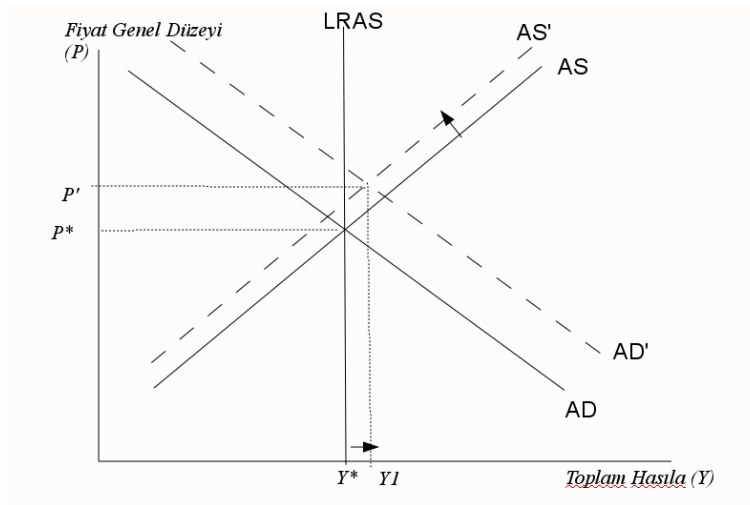
Şekil 12.3: Yeni Klasik Modelde Beklenmeyen Para Politikasının Etkisi

12.2 Yeni Keynesçi Modelde Genişletici Para Politikasının Etkinliği

1- Beklenen Genişletici Para Politikasının Etkileri

Yeni Keynesçi iktisatçılara göre, fiyat ve ücretler yapışkan olduğu için genişletici bir para politikası karşısında toplam talebin ve fiyat genel düzeyinin artması toplam arzı aynı oranda değiştirmez. Böylece hem beklenen hem de beklenmeyen toplam talep değişimleri toplam hasılayı etkiler.

Ekonomi kısa ve uzun dönem dengede iken Merkez bankasının genişletici bir para politikası izlediğini, yani para arzını artırdığını varsayalım. Şekil 12.4'de görüldüğü gibi toplam talep artar ve toplam talep eğrisi (AD) sağa kayar. Fiyat genel düzeyi ve toplam hasıla yükselir. Ücretler yapışkan olduğu için ücretlerdeki artış fiyat genel düzeyindeki artıştan daha az olur. Böylece toplam arzdaki değişim toplam talepteki değişimden az gerçekleşir ($\Delta AS < \Delta AD$). Toplam arz eğrisi sola kayar fakat toplam talep eğrisi ile tam istihdam düzeyinde kesişmez. Yeni denge noktasında fiyat genel düzeyi ve toplam hasıla artar.

Şekil 12.4: Yeni Keynesçi Modelde Beklenen Para Politikasının Etkisi

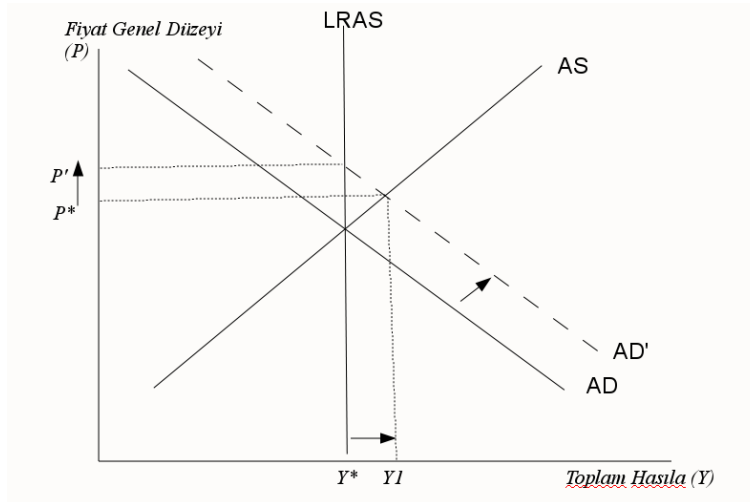
genişletici para politikası \rightarrow toplam talep \uparrow \rightarrow AD sağa kayar \rightarrow fiyat genel

düzeyi $\uparrow \rightarrow$ ücretler $\uparrow \rightarrow$ toplam arz \downarrow ($\Delta AS < \Delta AD$) \rightarrow toplam hasıla artar.

Sonuç: Beklenen genişletici para politikası toplam hasılayı artırır.

2- Beklenmeyen Genişletici Para Politikasının Etkileri

Merkez bankası sürpriz bir şekilde genişletici para politikası izlemeye karar verirse, toplam talep artar ve toplam talep eğrisi sağa kayar. Fiyat genel düzeyi ve toplam hasıla artar. İktisadi birimler toplam talepteki bu artışı önceden beklemedikleri için ücretlerde herhangi bir değişiklik olmaz ve toplam arzda bir değişme gerçekleşmez. Toplam arz eğrisi AS'de kalır. Yeni denge noktasında toplam hasıla doğal düzeyin üzerine çıkar. Şekil 12.5'de beklenmeyen para politikasının etkisi görülmektedir.

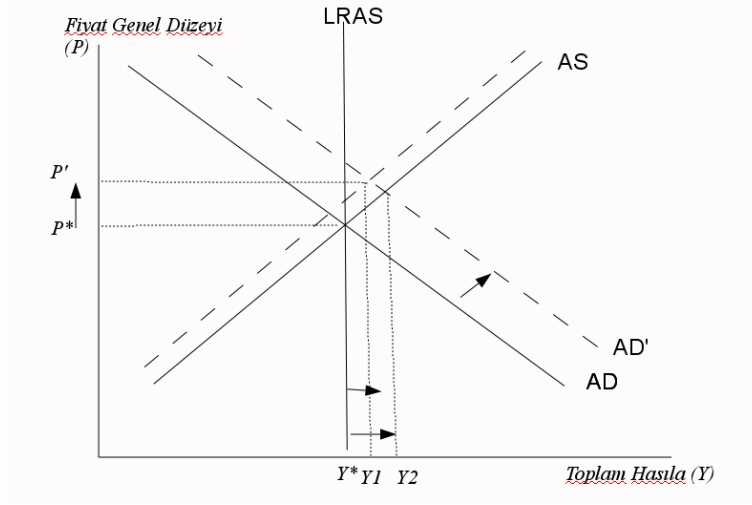

Şekil 12.5: Yeni Keynesçi Modelde Beklenmeyen Para Politikasının Etkisi

Sonuç: Beklenmeyen genişletici para politikası toplam hasılayı artırır. Yeni Keynesçilere göre para yansız değildir. Paranın üretim üzerinde doğrudan etkisi vardır. Bu nedenle Yeni Keynesçiler aktivist politikaları savunurlar.

Yeni Keynesçi iktisatçılara göre her ne kadar hem beklenen hem de beklenmeyen politikalar toplam hasılayı etkilese de, beklenmeyen politikaların toplam hasıla üzerindeki etkisi daha çoktur. Bunu şekil 12.6'de görebiliriz. Genişletici para politikası beklendiği takdirde, toplam hasıla $Y^* - Y^1$ arasında değişirken, bu politika

beklenmediğinde toplam hasıla $Y^* - Y^2$ arasında değişir.

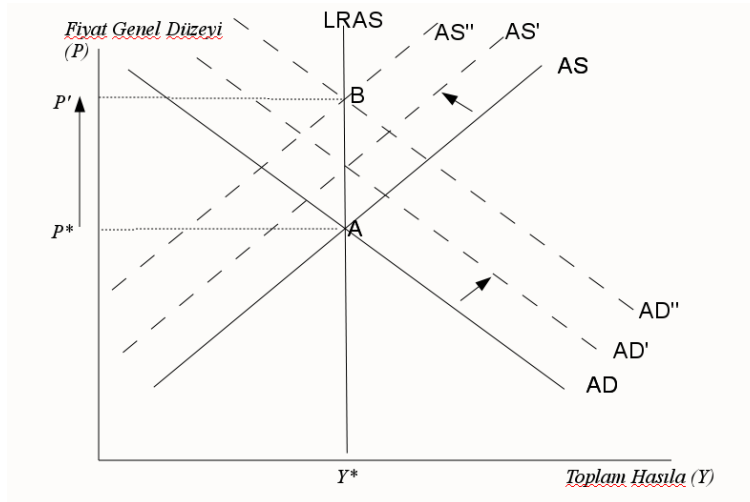
Şekil 12.6: Yeni Keynesçi modelde beklenen ve beklenmeyen para politikasının karşılaştırılması.

12.3 Enflasyonla Mücadele

Bir önceki bölümde Yeni Klasik ve Yeni Keynesci modelde beklenen ve beklenmeyen para politikalarının toplam hasıla üzerindeki etkilerini inceledik. Şimdi de bu politikaların enflasyon üzerindeki etkilerini ve hangi tür politikaların enflasyonla mücadelede daha başarılı olacağını araştıracağız.

12.3.1 Yeni Klasik Modelde Enflasyonla Mücadele

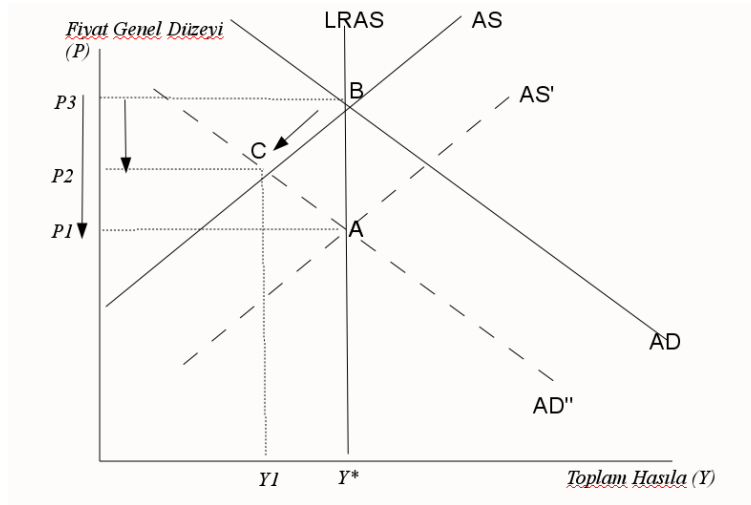
Bir ekonomide merkez bankasının para arzını her yıl sürekli olarak %15 oranında artırdığını, bu nedenle de sürekli bir enflasyon yaşandığını varsayalım. Para arzındaki bu artış sonunda toplam talep eğrisi her sene sağa kayar ve fiyat genel düzeyi de %15 oranında artar. Bu fiyat artışı ücretlere de tam olarak yansyacağından toplam arz eğrisi de aynı oranda sola kayar. Sonuçta, ekonomi şekil 12.7’de görüldüğü gibi A noktasından B noktasına gelir. B noktasında ekonomide yüksek enflasyon sorunu vardır. Şimdi bu sorunun yeni klasik iktisatçılara göre nasıl çözümlenebileceğinden bahsedelim.

Şekil 12.7: Yeni Klasik modelde enflasyon.

1- Beklenen Daraltıcı Para Politikasının Etkileri

Ekonomi B noktasındayken merkez bankası enflasyonla mücadele programı başlatıyor ve para arzı artışının durdurulacağını açıklıyor. Merkez bankasının kredibl olduğunu ve enflasyonla mücadele programını önceden açıkladığını varsayalım. Daraltıcı para politikası toplam talebi azaltarak fiyat genel düzeyini düşürür. Bu politika önceden beklendiği için iktisadi birimler fiyat ve ücret ayarlamalarını bu yeni fiyat düzeyine göre gerçekleştirirler. Ücretler düşeceği için üretim maliyetleri düşer ve toplam arz eğrisi aynı oranda sağa kayar. Böylece ekonomi B noktasından A noktasına gelir. Yeni denge noktasında fiyat genel düzeyi P_3 'ten P_1 ' e düşer, toplam hasıla yine doğal düzeyinde kalır. Bu anti enflasyonist politikanın etkisi şekil 12.8'de gösterilmiştir.

Şekil 12.8: Yeni Klasik modelde enflasyonla mücadele.

daraltıcı para politikası \rightarrow toplam talep $\downarrow \rightarrow$ AD sola kayar \rightarrow fiyat genel düzeyi $\downarrow \rightarrow$ ücretler $\downarrow \rightarrow$ toplam arz $\uparrow \rightarrow$ fiyat genel düzeyi P_3 'ten P_1 'e düşer.

Sonuç: Beklenen daraltıcı para politikası toplam hasılayı değiştirmez fakat, fiyat genel düzeyini düşürür. Burada fiyat genel düzeyi P_3 'ten P_1 'e düşer.

2- Beklenmeyen Daraltıcı Para Politikasının Etkileri

Merkez bankası, iktisadi birimlere duyurmadan sürpriz bir şekilde daraltıcı para politikası gerçekleştirirse ne olur? Bu durumda, iktisadi birimler toplam talepte bir azalma beklemedikleri için fiyat ve ücret ayarlamalarını eski fiyat genel düzeyine göre yaparlar. Toplam arz eğrisinde bir kayma olmaz. Ekonomide yeni denge C noktasında gerçekleşir (şekil 12.8). Bu noktada fiyat genel düzeyi P_3 'ten P_2 'ye düşer.

Sonuç: Yeni klasik iktisatçılara göre beklenmeyen daraltıcı para politikasının enflasyon üzerindeki etkisi daha azdır.

Daraltıcı para politikası bekleniyorsa \Rightarrow fiyat genel düzeyi P_3 'ten P_1 'e düşer.

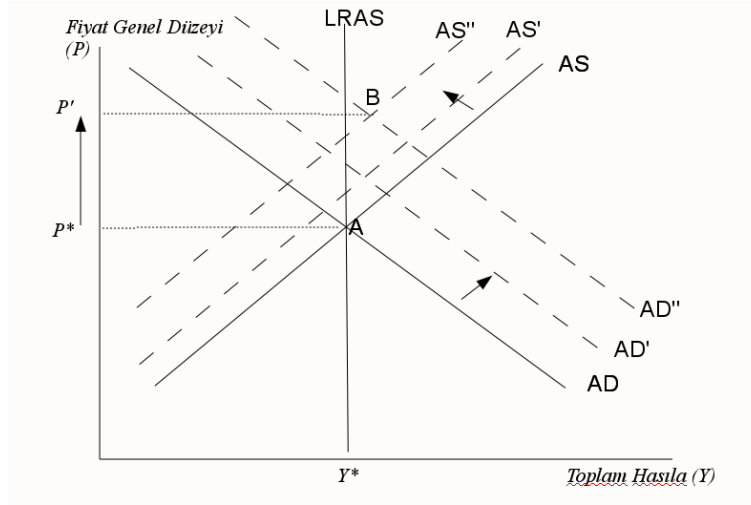
Daraltıcı para politikası beklenmiyorsa \Rightarrow fiyat genel düzeyi P_3 'ten P_2 'ye düşer.

12.3.2 Yeni Keynesci Modelde Enflasyonla Mücadele

Bir ekonomide merkez bankasının para arzını her yıl sürekli olarak %15 oranında artırdığını, bu nedenle de sürekli bir enflasyon yaşandığını varsayalım. Para arzındaki bu artış sonunda toplam talep eğrisi her sene sağa kayar ve fiyat genel düzeyi de %15 oranında artar. Bu fiyat artışı ücretlere de tam olarak yansımayaacağından toplam arzdaki azalma toplam talepteki artıştan daha az gerçekleşir. Sonuçta, ekonomi şekil 12.7'de görüldüğü gibi A noktasından B noktasına gelir. B noktasında ekonomide yüksek enflasyon sorunu vardır.

1- Beklenen Daraltıcı Para Politikasının Etkileri

Ekonomi B noktasındayken merkez bankası enflasyonla mücadele programı başlatıyor ve para arzı artışının durdurulacağını açıklıyor. Merkez bankasının kredibl olduğunu ve enflasyonla mücadele programını önceden açıkladığını varsayalım. Daraltıcı para politikası toplam talebi azaltarak fiyat genel düzeyini düşürür. Bu politika önceden beklendiği için iktisadi birimler fiyat ve ücret ayarlamalarını bu yeni fiyat düzeyine göre gerçekleştirirler. Fakat ücretler yapışkan olduğu için toplam arz eğrisi toplam talep eğrisiyle aynı oranda sağa kaymaz. Yeni arz eğrisi AS' olur. Böylece

Şekil 12.9: Yeni Keynesci modelde enflasyon.

ekonomi B noktasından C noktasına gelir. Yeni denge noktasında fiyat genel düzeyi P_3 'ten P_1 'e düşer, toplam hasıla yine doğal düzeyinde kalır. Bu anti enflasyonist politikanın etkisi şekil 12.9'de gösterilmiştir.

daraltıcı para politikası \rightarrow toplam talep $\downarrow \rightarrow$ AD sola kayar \rightarrow fiyat genel düzeyi $\downarrow \rightarrow$ ücretler $\downarrow \rightarrow$ toplam arz \uparrow ($\Delta AS < \Delta AD$) \rightarrow fiyat genel düzeyi \downarrow

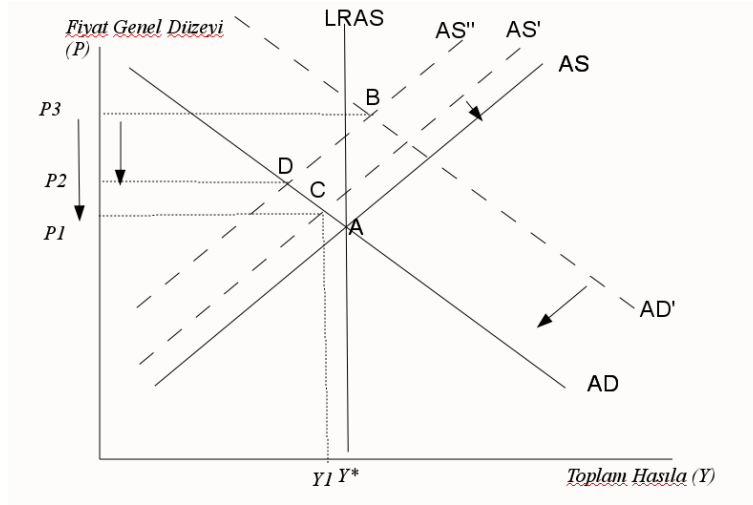
2- Beklenmeyen Daraltıcı Para Politikasının Etkileri

Merkez bankası, iktisadi birimlere duyurmadan sürpriz bir şekilde daraltıcı para politikası gerçekleştirirse ne olur? Bu durumda, iktisadi birimler toplam talepte bir azalma beklemedikleri için fiyat ve ücret ayarlamalarını eski fiyat genel düzeyine göre yaparlar. Ekonomide yeni denge D noktasında gerçekleşir (şekil 12.10). Bu noktada fiyat genel düzeyi P_3 'ten P_2 'ye düşer.

Sonuç: Yeni Keynesci iktisatçılara göre beklenmeyen daraltıcı para politikasının enflasyon üzerindeki etkisi daha azdır.

Daraltıcı para politikası bekleniyorsa \Rightarrow fiyat genel düzeyi P_3 'ten P_1 'e düşer.

Daraltıcı para politikası beklenmiyorsa \Rightarrow fiyat genel düzeyi P_3 'ten P_2 'ye düşer.

Şekil 12.10: Yeni Keynesci modelde enflasyonla mücadele.

Sonuç: Hem Yeni Klasik hem de Yeni Keynesci modelde para politikalarının önceden öngörülebilir (beklenen) olması, enflasyonla mücadelenin daha başarılı olması demektir.

Öngörülebilir bir daraltıcı para politikasının enflasyonla mücadelede başarılı olması için iki koşul gerekir:

- Enflasyonu düşürme planı nihai beklentiler oluşmadan önce duyurulmalı.
- Ekonomik birimler bu enflasyon ile mücadele programına inanmalı. Bu da merkez bankasının kredibl olmasını gerektirir.

Merkez Bankası ve Kredibilite

Beklenen politikaların enflasyonla mücadelede etkili olabilmesi için merkez bankasının kredibl olması, yani inandırıcı ve tutarlı olması gerekir. Kredibilitesi düşük bir merkez bankasının enflasyonla mücadele programı da başarısız olur. Örneğin, kredibilitesi olmayan bir merkez bankası sıfır enflasyon sözü verirse, iktisadi birimler buna inanmayacak ve bankanın genişletici para politikası izlemeye devam edeceğini düşünecektir. Bunun sebebi, beklentilerin artık bu şekilde şekillenmiş olmasıdır. Merkez bankalarının kredibilitesinin artırılması ise merkez bankasıyla ilgili

kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilerek bağımsızlığının sağlanmasıyla mümkün olur.

Okuma Listesi

- Mishkin (2009), Bölüm 25
- Parasız (2008), s:533-567

UADMK Açık Lisans Bilgisi

İşbu belge, “Creative Commons Attribution-Non-Commercial ShareAlike 3.0 Unported” (CC BY-NC-SA 3.0) lisansı altında bir açık ders malzemesi olarak genel kullanıma sunulmuştur. Eserin ilk sahibinin belirtilmesi ve geçerli lisansın korunması koşuluyla özgürce kullanılabilir, çoğaltılabilir ve değiştirilebilir. Creative Commons örgütü ve “CC-BY-NC-SA” lisansı ile ilgili ayrıntılı bilgi “<http://creativecommons.org>” adresinde bulunmaktadır. Bu para teorisi ve politikası ders notları setinin tamamına “<http://www.acikders.org.tr>” adresinden ulaşılabilir.

A. Yasemin Yalta
Hacettepe Üniversitesi
Nisan 2020